

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2013/23

Karar Sayısı : 2013/123

Karar Günü : 31.10.2013

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 22.5.2003 günlü, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Tarım alanında faaliyet gösteren işyerinde işçi olarak çalışan davacının, 4857 sayılı Kanun'dan kaynaklanan işçi alacağı için açtığı davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatine varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"İTİRAZ KONUSU YASA KURALI:

22/05/2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanununun 4. maddesinde; "Aşağıda belirtilen işlerde ve iş ilişkilerinde bu Kanun hükümleri uygulanmaz denildikten sonra (b) bendinde yer alan "50'den az işçi çalıştırılan (50 dahil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde" hükmü iptali istenen yasa kuralıdır.

4857 SAYILI İŞ KANUNUNUN 4. MADDESİNİN 1. FIKRASININ (b) BENDİNİN ANAYASAYA AYKIRILIĞI İTİRAZ NEDENLERİ:

A- Dayanılan Anayasa Kuralı:

Anayasanın 10. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen eşitlik ilkesine göre; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" hükmü yer almaktadır.

B- Anayasa'ya Aykırılık Nedeni:

Anayasanın 10. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen eşitlik ilkesinden yararlananlar açısından bir temel hak, yani eşit işlem görmeyi ya da ayırım gözetilmemesini isteme hakkını doğurduğu tartışmasızdır. Bununla birlikte eşitlik, aynı zamanda, muhataplarını yani devlet organları ve idare makamları anayasal bir buyruk ile devlet yönetiminde benimsenmesi gereken, egemen temel bir ilkeyi vurgulamaktadır.

Eşitlik ilkesi, şekli hukuki eşitlik ve maddi hukuki eşitlik olarak iki anlamda yorumlanabilir. Şekli hukuki eşitlikten kastedilen kanunların genel ve soyut nitelik taşıması, yani kapsadığı herkese eşit olarak uygulanmasıdır. Anayasanın 10'uncu maddesinin, hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa "imtiyaz" tanınamayacağı yolundaki ikinci fıkrası da bu anlamda bir eşitliği hedeflediği anlaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, 06.07.2000

tarih ve E. 2000/21, K. 2000/16 sayılı kararında, Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen "yasa önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusu olduğunu; bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörüldüğü; eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere yasa karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemek olduğu; bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesinin yasaklandığı; durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilceği; aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmayacağı ifade edilmiştir. Ancak şüphesiz ki, eşitlik ilkesinin anlamını şekli hukuki eşitlikle sınırlandırmak mümkün değildir. Maddi hukuki eşitlik, şekli eşitliğin ötesinde, aynı durumda bulunanlar için haklarda ve ödevlerde, yararlarda ve yükümlülüklerde, yetkilerde ve sorumluluklarda, fırsatlarda ve hizmetlerde eşit davranma zorunluluğunu içermektedir. Bu anlamda eşitlik ilkesinin ihlal edilmiş olup olmadığının anlaşılabilmesi için Anayasaya uygunluk denetiminde sadece kanunların genel ve soyut nitelik taşıyıp taşımadıklarının değil, onların içeriklerinin de araştırılması gerekir.

Bu kapsamda; itiraza konu Kanun kuralının aynı durumda olup 50 kişiden fazla işçi çalıştırılan yerlerde tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde çalışan işçiler ile davacının çalıştığı 50 kişiden az olan davalı işyerindeki, İş Kanunu hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususu Anayasa'nın 10. maddesinde bahsedilen eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmıştır.

Davacının, itiraz edilen yasa maddesi gereği 50 kişiden az olan bir işyerinde çalışması nedeniyle İş Kanunundan yararlanamamasının, davacının, davalı yanında fiilen tarım işçisi olarak çalıştığı sonucunu değiştirmeyeceği de açıktır.

Bu duruma göre, 50'den az işçi çalıştırılan (50 dahil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde çalışan kişiler yönünden İş Kanununun uygulanmamasının Anayasa'nın 10. maddesinin 1. fıkrasında yer alan eşitlik ilkesine aykırılık oluşturduğu düşünülmektedir.

SONUÇ ve İSTEM

Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca bir davaya bakmakta olan mahkemenin, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına götüren görüşünü açıklayan kararı ile Anayasa Mahkemesine başvurusu gerektiğini düzenleyen 2949 sayılı Kanunun 28. maddesinin 1. fıkrası gereğince, 4857 Sayılı İş Yasasının 4/b maddesinin Anayasa'nın eşitlik ilkesi yönünden aykırı olduğu görüşüyle, iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasına, dosyada bulunan ilgili belgelerin onaylı bir örneğinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilmesine, Anayasa Mahkemesince bir karar verilinceye kadar veya dosyanın anılan Mahkemeye gidişinden itibaren 5 aylık sürenin dolmasına kadar geçecek süre dikkate alınarak, verilecek duruşma gününün taraflara bildirilmesine 18/12/2012 tarihinde karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

4857 sayılı Kanun'un itiraz konusu kuralı da içeren 4. maddesi şöyledir:

"İstisnalar

Madde 4- Aşağıda belirtilen işlerde ve iş ilişkilerinde bu Kanun hükümleri uygulanmaz;

a) Deniz ve hava taşıma işlerinde,

b) 50'den az işçi çalıştırılan (50 dâhil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde,

c) Aile ekonomisi sınırları içinde kalan tarımla ilgili her çeşit yapı işleri,

d) Bir ailenin üyeleri ve 3 üncü dereceye kadar (3 üncü derece dahil) hısımları arasında dışardan başka biri katılmayarak evlerde ve el sanatlarının yapıldığı işlerde,

e) Ev hizmetlerinde,

f) (...) çıraklar hakkında,

g) Sporcular hakkında,

h) Rehabilite edilenler hakkında,

ı) 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanununun 2 nci maddesinin tarifine uygun üç kişinin çalıştığı işyerlerinde

Şu kadar ki;

a) Kıyılarda veya liman ve iskelelerde gemilerden karaya ve karadan gemilere yapılan yükleme ve boşaltma işleri,

b) Havacılığın bütün yer tesislerinde yürütülen işler,

c) Tarım sanatları ile tarım aletleri, makine ve parçalarının yapıldığı atölye ve fabrikalarda görülen işler,

d) Tarım işletmelerinde yapılan yapı işleri,

e) Halkın faydalanmasına açık veya işyerinin eklentisi durumunda olan park ve bahçe işleri,

f) Deniz İş Kanunu kapsamına girmeyen ve tarım işlerinden sayılmayan, denizlerde çalışan su ürünleri üreticileri ile ilgili işler,

Bu Kanun hükümlerine tabidir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

Başvuru kararında, Anayasa'nın 10. maddesine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi içtüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL ve Zühtü ARSLAN'ın katılımlarıyla 28.2.2013 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Davut BÜLBÜL tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşüldü:

Başvuru kararında, aynı vasıfta iş yapan tarım ve orman işyerleri veya işletmelerden 50'den fazla işçi çalıştıran yerlerde İş Kanunu hükümleri uygulanırken, 50'den az (50 dâhil) işçi çalıştıran işyeri veya işletmelerde ise uygulanmayacağını belirten itiraz konusu kuralın, bu iş kollarında çalışan işçileri arasında eşitsizliğe neden olduğunu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İş sözleşmesinden kaynaklanan uyumsuzluklara kural olarak İş Kanunu hükümleri uygulanmaktadır. Kanun koyucu, iş hukukuna ilişkin olaylara hangi hallerde genel hükümlerin uygulanacağını saymak suretiyle belirlemiştir.

İtiraz konusu kural, 50'den az (50 dâhil) işçi çalıştıran tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyeri veya işletmelerde İş Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağını, başka bir ifadeyle, bu nitelikteki iş kollarında genel hükümlerin uygulanacağını düzenlemektedir.

Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunla aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanunlar karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik ilkesi herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlardaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olmaz.

İtiraz konusu kurala ilişkin yasama belgelerinde, tarım ve orman işçilerinin çok farklı alanları ilgilendirmesi nedeniyle ortak bir tanım altına alınamadığı, ülkede faaliyet gösteren tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun aile işletmeleri olduğu, tabii şartlara bağlı olarak genellikle mevsimlik çalıştıkları, istihdamlarına yönelik tam ve doğru bilgilere ulaşılamadığı belirtilmektedir. Bu nedenlerle yasa koyucunun ancak 50'den fazla çalışanı olan işyerlerinin süreklilik ve kontrol edilebilirlik nitelikleri gereği İş Kanunu kapsamına alınabildikleri, bunun dışındaki tarım ve orman işyeri ve işletmelerinde İş Kanunu hükümlerinin uygulanamayacağını öngördüğü anlaşılmaktadır.

Tarım ve orman iş ve işçilerinden, çalışma farklılıkları ve koşulları nedeniyle bir bütün halinde İş Kanunu kapsamına alınmayan istisnai haller kapsamında kalanlara 6098

sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun hizmet sözleşmesine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı açıktır.

Kanun koyucunun tarım ve orman işyeri veya işletmelerinin kendine özgü farklılıklarını gözeterek 50'den az (50 dâhil) işçi çalıştıran yerleri farklı kategoride ele alıp farklı hukuki düzenlemelere tabi kılmasında eşitlik ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Engin YILDIRIM, Celal Mümtaz AKINCI ile Muammer TOPAL bu görüşe katılmamışlardır.

VI- SONUÇ

22.5.2003 günlü, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Engin YILDIRIM, Celal Mümtaz AKINCI ile Muammer TOPAL'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 31.10.2013 gününde karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Serruh KALELİ

Başkanvekili
Alparslan ALTAN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Zühtü ARSLAN

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY YAZISI

İtiraz konusu kuralla, 50'den az işçi çalıştırılan tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde İş Kanunu'nun uygulanmayacağı öngörülmüştür.

50'den az işçi çalıştıran tarım ve orman işyeri ve işletmelerinin geçici nitelikte olduğu ve devamlılık niteliğine sahip bulunmadığı varsayımıyla bu tür işyerlerinin İş Kanunu kapsamı dışında tutulmasının haklı bir nedeni yoktur. 50'den az işçi ile de üretilen ürünün türüne ve kullanılan teknolojik araçlara göre çok yüksek verimle, sürekli ve büyük ciroolu faaliyetler yapmak mümkün olduğu gibi, kurala göre işverenin işçi sayısını istediği gibi artırıp azaltmak veya işletmeyi küçük parçalara bölmek suretiyle çalışanları kanun kapsamı dışına çıkartması mümkündür. Bu durum, benzer işlerde çalışanlar arasında ciddi eşitsizlikler doğuracak niteliktedir.

Anayasa'nın 10. maddesinde eşitlik ilkesi düzenlenmiş, 49. maddesinde Devletin çalışanlara yönelik pozitif yükümlülükleri sayılmış, 55. maddesinde ücretin, emeğin karşılığı olduğu belirtilmek suretiyle aynı ölçüde emek sarf edenlerin aynı hak ve olanaklara sahip olmaları gerektiği ortaya konmuştur.

Çalışanı korumak, işçilerin haklarını güvence altına almak amacıyla kapsamlı hükümler içeren İş Kanunu'ndan, salt çalıştığı işyerinin belli ölçüklerin altında kaldığı gerekçesiyle bazı çalışanların yararlandırılmaması Anayasa'nın 10., 49. ve 55. maddelerine aykırıdır.

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

4857 sayılı İş Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı işler ve iş ilişkilerinin sayıldığı 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde "50'den az işçi çalıştırılan (50 dâhil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde" kuralı yer almaktadır. Kanun, 50'den fazla işçi çalıştıran tarım işletmelerinde daimi statüde çalışan işçileri kapsamına almakta, küçük işletmelerde ve işletme niteliği taşımayan diğer tarım alanlarında çalışan daimi, geçici ve mevsimlik (gezici) tarım işçilerini ise dışarıda bırakmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kanun hükümlerinin eşitlik ilkesine aykırı olup olmadığını incelerken, kanunun yaptığı ayırımın bir "haklı neden"e dayanması ölçütünü

kullanmaktadır. Çoğunluk görüşünde, eşitlik ilkesinin, herkesin her yönden aynı kurallara tabi olması anlamına gelmediği belirtilerek, kanun koyucunun tarım ve orman işyeri veya işletmelerinin kendine özgü farklılıklarını gözетerek ve takdir yetkisine dayanarak 50 ve 50’den az işçi çalıştıran tarım yerlerini farklı kategoride alıp farklı hukuki düzenlemelere tabi kılmasında eşitlik ilkesine aykırılık olmadığı sonucuna varılmaktadır. “Haklı neden” yukarıda belirtilen görüşe dayanmaktadır.

Bununla birlikte, eşitlik ilkesinin anlamını biçimsel hukuki eşitlikle sınırlandırmak, özellikle sosyal hukuk devleti ilkesi de göz önüne alındığında, bu iki temel ilkenin kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirmelerini zorlaştırmaktadır. Sosyal hukuk devleti, çalışan tüm kesimlerin, çalışma hayatıyla ilgili haklarını korumak amacıyla hukuki güvence altına alınmasını gerektirir. Tarım ve orman işyerleri veya işletmelerinde çalışanların önemli bir bölümünün İş Kanunu’nun sağladığı hukuki güvencelerden, bu işkolunun kendine mahsus bazı farklılıklarından, özellikle de iş ilişkilerinin genelde geçici ve devamlılık arz etmeyen nitelikler göstermesinden dolayı, mahrum bırakılması eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Aynı işkolunda benzer şartlar altında çalışanların bir kısmının işyeri veya işletme büyüklüğüne göre, İş Kanunu’nun getirdiğı güvencelerden yararlanırken, diğerk bir kısmının yararlanamaması eşitlik ilkesinin ihlali sonucunu doğurmaktadır. 50’den az kişinin istihdam edildiğı işletme ve işyerlerinde çalışanlar konumları ne olursa olsun (sürekli, geçici, mevsimlik) İş Kanunu’nun sağladığı imknlardan yararlanamamaktadır.

Sonuç olarak, itiraz konusu kuralın Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğı düşüncesiyle karara muhalif kalınmıştır.

ye
Engin YILDIRIM

ye
Celal Mümtaz AKINCI

ye
Muammer TOPAL